

דליתיה', ובין שתי מנחות שנתערבו שאין ניכר שם ריבוי הסולת, אלא שמפני דין ביטול אתה בא לומר שייחשב כ'ריבה סלתה' – בזה אומרים שהיות ונתבטל הרי הוא כמאן דליתיה.

לדברי רש"י, לכאורה הדין הוא גם כן בריבה סולת חולין, שלא יפסול. ואולם מבואר בתוספתא ריבה סלתה – פסול. ואפשר שדוקא כאן היות והשירים עומדים למצוותם, לכן אינם נטפלים לאחריהם, אבל חולין ראוי להיות מנחה ונטפל ומתוסף למנחה והרי יש כאן ריבוי (עפ"י חזו"א כט, ז). עוד בבאור דברי רש"י שהמיעוט כמאן דליתא – ע' בקה"י חולין סוסי" לב.

'תיבלה בקצח, בשומשמיין ובכל מיני תבלין – כשרה, מצה היא אלא שנקראת מצה מתובלת'. רש"י ותוס' מפרשים בעיסת פסח. [ואין נחשבת 'מצה עשירה' אלא אם נילושה ביין שמן ודבש, שאינה 'לחם עוני', אבל לא בשאר תבלינים. אור זרוע הלכות פסחים רלח]. והרמב"ם (מעשה הקרבנות יב, יז) מפרש בעיסת מנחה, שגם היא באה מצה ולא חמץ. והשיג הראב"ד, שאי אפשר שמדובר כשתיבלה בעודה עיסה, כי אז הרי היא מחמצת [והכס"מ כתב שאין זה מוכרח, שאע"פ שמגבלה בתבלין אפשר לשמרה מחימוץ], אלא במנחה לאחר אפיתה מדובר, שמותר לאכול שיריה בתבלין ואין חוששים לביטול טעם מצה.

וע"ע בענין זה ובישוב קושית התוס' מהעושה עיסה מן החטים ומן האורז – שער המלך חמץ ומצה א, ו (דף לו), ה; ה; חדושי רבי חיים הלוי חמץ ו, ה; חזו"א כט, ח; קהלות יעקב פסחים, לג; אבי עזרי כלאים (תליתאה) י, ו. (וע"ע במובא בנבחים עח).

דף בד

'כי תנן כלי מצרף מה שבתוכו לקדש, הני מילי היכא דנגעי בהדדי' – ומכל מקום, אעפ"י שנוגעים זה בזה צריך ל'צירוף-כלי, לפי שאינם גוף אחד ממש, הלכך אם נגעה טומאה בזה אין נחשב כאילו נגעה בכולו, ולא נטמא הדבר השני אם אינו ראוי לקבל טומאה מן הראשון ואם אין הכלי מצרפם להיות כדבר אחד (יד דוד, עפ"י תוס' חולין קיה: ד"ה אין יד. וכו"ה ב'יחוסית תנאים ואמוראים', מובא בכנסת הראשונים כאן).

'הושיט אחד לביניהן מהו? אמר להם: צריך לכלי – כלי מצרפו, אין צריך לכלי – אין כלי מצרפו'. רש"י מפרש שנגעה טומאה באותו דבר שביניהם. והראב"ד (אבות הטומאות יב, ח) מפרש להפך, שאם נגעה טומאה באחד מן החיצונים – זה שביניהם לא נטמא לפי שאינו צריך לכלי, אבל שני חצאי העשרון – טמאים. [ולפי פירושו יתכן שאם נגעה טומאה באמצעי, נטמאו החיצונים מדרבנן. ובזה מתיישבת קושית התוס' מסוגית חגיגה. עפ"י יד דוד. וע"ע בקרן אורה].

והרמב"ם (שם) פרש שאם נגעה טומאה באחד מן החיצונים, זה שביניהם מפסיק, ולא נטמא אפילו חצי העשרון השני הצריך לכלי, שאין כלי מצרף אלא אם לא היה דבר אחר החוצץ ביניהם. [לשיטה זו יש לעיין לפי מה שהוכיחו בגמרא ממשנתנו שצירוף דאורייתא, שלכך בשתי מנחות המעורבות יכול לקמוץ מכל אחת אע"פ שהחלק המעורב אינו נוגע בשאר המנחה – ולשיטת הרמב"ם צריך עיון מדוע המנחה השניה לא תחצוץ בין חלקי המנחה ותמנע צירופם ע"י כלי. ומכאן כתב להוכיח בשו"ת אבני נזר (יו"ד רסו) שאעפ"י שמין במינו אינו חוצץ – נגיעה אין כאן. ואם כן מובן הדבר, שכיון שהמנחה השניה היא מאותו מין אין כאן חציצה. ובכל זאת הוכיחו שצירוף כלי דאורייתא, כי אם אינו דאורייתא אין מועיל תערובת ביניהם אף מאותו מין, שהרי אין כאן נגיעה.

ובשו"ת שבת הלוי (ח"ד סא,ו) כתב לדחות שזה שהסולת של המנחה השניה אינו חוצץ, לא משום 'מין במינו' גרידא, אלא היות וצירוף כלי דאורייתא, הרי נמשך כל סולת אחר מנחתו ונחשב שיש כאן עשרון מחובר, אבל אם צירוף לאו דאורייתא והדבר המפסיק אינו נמשך אחר מנחתו, אין כאן 'מחובר'.
לא הבנת, לו יהא הטעם שאינו חוצץ משום שנגרר אחר מנחתו, מכל מקום נשמע מכאן שאין נחשב חיבור כשיש דבר המפריד, הגם שהוא מאותו המין].

וזהו ממונו – מן המחובר, שלא יביא עשרון בשני כלים ויקמוץ' – לפי שהכתוב מדבר על המנחה, וזאת תורת המנחה... מהו זה שנקט לשון זכר – והרים ממנו בקמצו – מזה דרשו 'ממונו' על העשרון, שצריך שיהא מחובר, יחידה אחת (עפ"י משך חכמה פר' צו ו,ז. ע"ש).

'בעי רבא, עשרון שחלקו ונטמא אחד מהן והניחו בביסא, וחזר טבול יום ונגע באותו טמא, מהו, מי אמרינן שבע לו טומאה או לא'. יש להוכיח מכאן שצירוף כלי, גם אם הוא מדאורייתא ולקולא (כמו שנראה דעת רבא לעיל), אין ענינו שהחלקים נידונים כדבר אחד, שהנוגע באחד כאילו נגע בכלם – שאם כן היה הדבר, אין כאן ענין לשביעת טומאה, שהרי כאילו נגע עתה הטבול-יום גם בחלק הטהור, ומדוע לא יטמא. אלא גדר הדין הוא שחלות דין שחל על האחד, חל גם על השני שבתוך הכלי. ולכך יש להסתפק אם חלה טומאה על זה שכבר טמא, שאם אינה חלה עליו, שוב ממילא לא שייך שתחול על החלק האחר, כי דינו נמשך מחלות דין שעל הראשון. [ולכך לא נסתפקו באוכלין מחוברים, כי אז ודאי אם נגעה טומאה בחלק שכבר טמא – כאילו נגע בכל, ואין שייך 'שבע ליה טומאה'. וע' בזה בקר"א ובשפ"א].
אך אמנם מועיל צירוף כלי להחשיבם מחוברים לענין קמיצה, הגם שאין שם חלות-דין קודמת – נראה ששם הדין נובע מעצם העובדה שנחשבים כמחברים לענין דין טומאה, לכך די בזה לדין 'קמיצה מן המחובר'. אלא שיש להעיר על כך מפסקי הרמב"ם שכתב שצירוף-כלי לענין טומאה אינו אלא מדרבנן, ואעפ"כ הביא את ספק הגמרא לענין קמיצה. ובאר (ע' שלמי שמעון) שלגבי קומץ אין צריך גוש אחד דוקא כמו לענין טומאה, ולכן יש מקום לומר שמועיל צירוף לענין זה מדאורייתא. – הא מיהת מבואר שגם אם לענין טומאה אין צירוף כלי מועיל, מועיל הוא לענין קומץ.
ואפשר שלענין קמיצה הנידון שונה, שאינו מצד אותה הלכה של 'צירוף כלי' רק הספק שמה לא נתמעט אלא בשני כלים, אבל בכלי אחד אעפ"י שאינם מחוברים – קומץ מזה על זה. (כסברא הוה כתבו בקרן אורה ויובח תודה ובחזו"א לא,ו. וכע"ז בקהלות יעקב מנחות יז).

ולפי זה לכאורה הדין נותן שאם נגעה טומאה בפחות מכביצה [לדעת הראשונים שלא נטמא כלל, ואף בקודש, עכ"פ מדאורייתא] – לא יטמאו החלקים האחרים הנתונים בכלי. ויש לדחות, שאפשר שדין צירוף כלי מועיל גם להחשיב החלק הקטן כאילו היה בו שיעור כביצה (וע' רמב"ן שבועות יא: ובשטמ"ק כריתות כא: מהרא"ש).

(ע"ב) 'אמר רבא: עשרון שחלקו ואבד אחד מהן והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון והרי שלשתן מונחין בביסא – נטמא אבוד, אבוד וראשון מצטרפין, מופרש אין מצטרף...' – ומדובר כשהחלקים אינם מחוברים אלא מופרדים זה מזה (וכן כתב הרמב"ם הל' פסוה"מ יא,כו. וע' קרן אורה ויובח תודה וחזו"א לא,ה שפרשו כוונת הרמב"ם באופנים שונים. ובחזו"א צדד שט"ס נפלה שם, וצריך לומר 'זנוגעים זה בזה'. וע' שפת אמת), כי אם הם מחוברים, הלא לעיל נסתפק רבי ירמיה שאפילו חיבור מים חוץ לכלי מחברם לדבר אחד, וכן העלו צד זה ב'אם תמצוי לומר', וכן פסק הרמב"ם (אבות הטומאות יב,ט), וודאי ייטמאו שלשתם בנגיעת טומאה באחד מהם.

רב אשי אמר: קומץ בדעתא דכהן תליא מילתא'. לפי זה אפשר שאם הכהן אכן יסיים בדעתו שהקומץ

ב. תערובת שיריים בקומץ או במנחה אחרת, למד רבי זירא בגזרה-שוה שדינה כתערובת קמחים, וכשם שאין הקומץ מבטל את הקומץ (לפי שעולה על המזבח) כך השירים אין בהם תורת ביטול.

דף כד

מא. א. כלפי אלו הלכות הכלי מצרף את מה שבתוכו וכלפי מה אינו מצרף? האם הכלי מצרף מדאורייתא או מדרבנן?

ב. האם כשר לקמוץ ממנחה שאינה מחוברת כאחד? או מנחה מחוברת הנתונה בשני כלים?
ג. עשרון שחלקוהו ואבד אחד מחלקיו, והפריש אחר תחתיו, ונמצא הראשון, והרי שלשת החלקים מונחים בביסה – מה דינם לענין מגע טומאה באחד מהם, וכן לענין קמיצת המנחה?

א. הכלי מצרף מה שבתוכו, אף דברים מפורדים – לקודש, לענין שאם נגעה טומאה בדבר אחד (כאשר הוא בתוך הכלי, לא מקודם), כאילו נגעה בכל.

ודוקא בדברים הצריכים לכלי לקדשם כאחת, אבל לא דבר אחר שאינו נצרך לכלי, שאם הוא נתון בו אינו מצטרף עם השאר. [ולפי דעה אחת, מדרבנן מצטרף הוא לחומרא. ואפשר דוקא דבר שהיה נצרך קודם לכן לכלי. ע' חגיגה כג-כד; תוס'].

נסתפקו בגמרא האם דין צירוף כלי מדאורייתא (כף אחת) ואף לקולא, או אינו אלא מדרבנן ולחומרא ולא לקולא. [ובמקום אחר נחלקו אמוראים בדבר, עכ"פ בכלי שיש לו תוך. ע' פסחים יט חגיגה כג.]. ונפקא מינה לקמוץ ממנחה מפורדת הנתונה בכלי אחד. רבא הביא ראייה שאפשר לקמוץ באופן זה, ואביי דחה.

א. הרמב"ם פסק צירוף כלי מדרבנן, ואפילו אין לו תוך לכלי – הכלי מצרף. ואף על פי שפסק צירוף כלי מדרבנן, הביא את הספק שבגמרא לענין קמיצה.

ב. יש לשמוע מהסוגיא שאין הכלי מצרף אלא מה שבתוכו, ולא בגודשו (עפ"י תורא"ש חולין לו.).

ג. צירוף כלי מועיל גם לדברים השונים זה מזה, כגון קטורת וגחלים מונחים בכלי אחד, ונגעה טומאה באחד מהם (עפ"י פירוש הר"אליקים יומא מה).

ד. לדעת כמה מהראשונים, כשם שהכלי מצרף לענין טומאה, כך מצרף לענין הכשר לקבלת טומאה (עפ"י תוס' חולין לו; תורי"ד פסחים כ.). ויש סוברים שאין מועיל 'צירוף כלי' לענין הכשר (ע' בראשונים חולין לו; וכ"כ בספר ברכת אברהם פסחים יט בדעת רש"י).

ה. יש אומרים שצירוף כלי מועיל אף לענין שיעור לקבלת טומאה, שהכלי מצרף את החתיכות לענין השלמת השיעור (ע' במאירי שבת צא ועוד).

נסתפק רבי ירמיה האם מועיל דין זה לטמא דבר הנמצא מחוץ לכלי ומחובר במים לאותו חלק שקיבל טומאה ע"י צירוף כלי. ואת"ל שמועיל כיון שמחובר, יש לשאול באופן שהטומאה נוגעת בדבר שמחוץ המחובר במים לאחד מהחלקים שבכלי, האם יועיל 'צירוף כלי' לטמא חלקים אחרים. ועלה ב'תיקו'. נראה לכאורה שחיבור מים – מדרבנן (עפ"י קהלות יעקב מנחות יז).

ב. מנחה חצויה הנתונה בתוך כלי, נסתפקו האם כשר לקמוץ ממנה משום צירוף כלי. רבא הביא להוכיח שמועיל ואביי דחה, כנ"ל.

היתה נתונה בשני כלים, או (לאביי) אפילו בכלי אחד החצוי בתוכו לשנים, אע"פ שהמנחה מעורבת למעלה בגודש הכלי ולא באוירו – אינו כשר לקמוץ. אבל אם היתה בכלי אחד, אפילו יש מחיצה נמוכה המסתיימת בתוך אויר הכלי, והמנחה מחוברת מעל אותה מחיצה – כשר.

א. כן פרש"י. אבל הרמב"ם מפרש שאין כשר אלא אם המנחה מעורבת למטה והמחיצות מלמעלה, אבל בלאו הכי הרי אלו שני כלים.

ב. אם אין המנחה מחוברת למעלה – נראה שנידון כשני כלים. ועכ"פ ודאי לא גרע ממנחה בכלי אחד שאינה מחוברת (ע' חזו"א כו,א).

ג. חצי עשרון שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא האבוד, והרי שלשתם מונחים בביסה, הראשון האבוד והמופרש; לדברי רבא, החלק הראשון יש לו צירוף הן עם האבוד הן עם המופרש, שאם נטמא הוא – נטמאו שניהם, ואם נטמא אחד מהם – נטמא גם הוא. וכן לענין קמיצה, היות ושניהם קשורים אליו, אם קמץ מאחד מהם – שיירי הראשון נאכלים. ואולם אם קמץ ממנו – שייריהם אינם נאכלים, כי הקומץ אינו מתיר אלא עשרון, וכן היתה דעתו של כהן (רב אשי), והרי אין ידוע איזהו (רש"י). ואפשר שאם ידוע בדעתו על עשרון מסוים – כשר. קרן אורה). אבל האבוד שנמצא והמופרש – אין צירוף ביניהם, שאם נטמא האחד – לא נטמא האחר. ואם קמץ מן האחד – אין שירי האחר נאכלים.

לדברי אביי, כל החלקים מקושרים זה לזה. ואם נטמא האחד – נטמאו כולם. קמץ מן האחד – שירי שני האחרים אינם נאכלים (שארן ידוע מי מהם הותר ע"י הקומץ).

קיימא לן כרבא. והעירו המפרשים שאם החלק המופרש מונח ביניהם, הלא נשאר הדבר בספק לעיל האם מועילה הקמיצה כלל, כיון שאין החלקים מחוברים. ע' ק"א וז"ת.

לכתחילה, מניח את האבוד או את המופרש עם הראשון בכלי וקומץ. ומביא חצי עשרון מתוך ביתו ומשלים לחצי הנשאר, כדין מנחה שחסרה קודם קמיצה שממלאה מתוך ביתו (חזו"א לא,ד).

מב. א. מהי שאלת 'שבע לו טומאה' ומהן השלכותיה?

ב. מדרס הזב שעשאוהו וילון – האם הוא נשאר טמא?

א. שאלת 'שבע לה טומאה'; דבר טמא, האם יש בו תורת קבלת טומאה נוספת על ידי מגע (ולא בטומאה הבאה מחמת עצמו (תוס' בשם ר"ש; רשב"א). וי"ח), טומאה שאינה חמורה מן הראשונה, או שמה כיון שהוא 'שבע' טומאה, אינו מקבל טומאה נוספת.

נפקא מינה; עשרון שחלקוהו ונטמא אחד מן החלקים, ועתה הניחו את שני החלקים בביסה, ונגעה טומאה בחלק הטמא – האם נטמא עתה השני מדין 'צירוף כלי', או לא – כיון שהראשון כבר אינו מקבל טומאה על טומאתו.

נפקותא נוספת; מדרס הזב שהוא טמא טומאה חמורה, ונגע בו הזב, ואח"כ בטלוהו (ע"י מעשה. תוס') מתורת מדרס להיות כלי אחר, ופרחה ממנו טומאת מדרס (כרבי יוסי) – האם הוא טמא משום 'מגע מדרס'. רבא נסתפק בשאלה זו, ואביי הביא להוכיח שאין אומרים 'שבע לו טומאה' ומקבל טומאה אחרת. ורבא דחה הוכחתו. ואולם טומאה חמורה על קלה – ודאי חלה. וכן כשבאו שתיהן בבת אחת – ודאי חלות שתיהן.

א. אפילו לאביי, טומאה קלה הבאה על דבר הטמא בטומאה חמורה, או טומאה שלא הוסיפה טומאה כלל בשעה שבאה – אין השניה חלה כלל. הדיון בין אביי לרבא הוא רק בטומאה קלה על קלה, או באופן שבבוא הטומאה השניה מועילה היא לטמא דבר אחר (עתוס' להלן כה. ד"ה בשני, וחולין עב: ד"ה אלא; רשב"א שבת קיב:). ויש סוברים שאף בזה נסתפק רבא שמא הועילה הטומאה השניה (ערמב"ן חולין שם. וכ"כ בדעת רש"י שם. ע' חזו"א כלים לא,ד).

ב. להלכה כתב הרמב"ם [לענין עשרון שנחלק] שנשאר הדבר בספק אם שבע טומאה אם לאו. [ונראה לכאורה שכיון שפסק צירוף כלי מדרבנן, אם כן חצי העשרון השני טהור, שספק דרבנן לקולא. וצ"ע מדוע לא באר כן הרמב"ם (משל"מ אבה"ט יב,י). ואולי י"ל שעיקר הספק נוגע לדאורייתא, כגון בוילון, וכן לענין קבלת טומאה במאכל פחות מכביצה שנצטרף עם מאכל אחר כדלקמן, הלכך הוי ספקא דאורייתא שנתגלגל לדרבנן דלא אזלינן לקולא].

ג. מאכל טמא שנתחבר עם מאכל פחות מכביצה שאינו מקבל טומאה (לכמה דעות), ונגעה בו טומאה [במאכל הטמא. וי"א אפילו בטהור], הרי אם נוקטים 'שבע לו טומאה' לא הועיל המגע כלום ונשאר הטהור בטהור (עפ"י תוס' שבת צא: ורשב"א; רמב"ן שבועות יא: שטמ"ק ב"ק עז: ועוד). ויש חולקים וסוברים מאחר שהם נוגעים זה בזה, הרי כאילו נגעה הטומאה במאכל הטהור. ורק במונחים בכלי מפורדים אין הכלי מצרפם (שטמ"ק שם בשם הר' ישעיה. ומובא גם ברמב"ן שם).

ב. מדרס הזב שעשאוהו וילון; טהור מן המדרס (ע"י שנעשה בו שינוי מעשה מסוים. עתוס') וטמא משום מגע-מדרס (זו שיטת ר' מאיר שמגע בית הסתרים מעביר טומאה, והרי נגע הוא בעצמו. עפ"י תוס'). רבי יוסי מטהר.

הלכה כרבי יוסי שמגע בית הסתרים אינו מטמא (עפ"י רמב"ם כלים כג,ט; תוס' שבת קיב: חזו"א כלים לא,ד).

אם נגע בו הזב לפני שנעשה 'מדרס', אפילו לרבי יוסי טמא משום מגע. ואם נגע לאחר שנעשה 'מדרס', הריזה תלוי בנידון 'שבע לו טומאה'.

א. אם דרס עליו הזב בנעליו או בכל דבר הטמא מדרס, לדברי הכל נטמא התחתון אף משום 'מגע מדרס' [שחלה בבת אחת עם טומאת מדרס]. לא נחלקו אלא כשדרס הזב עליו בהספק דברים שאינם מטמאים משום 'מדרס' (תוס').

ב. לפי הצד שאין אומרים 'שבע לו טומאה', אפילו לא נגע הזב אלא נתקפל הבגד ונגע בעצמו – טמא משום מגע אף לרבי יוסי (תוס').

דף כה

מג. א. על מה הציץ מרצה ועל מה אינו מרצה?

ב. האם חייבים משום טומאה על אכילת בשר קדשים באופנים דלהלן: נטמא לפני זריקת דמים; בשר טמא שלן או יצא או נתפגל? ומה הדין בטומאת הגוף?
ג. התורם מן הטמא על הטהור – האם תרומתו תרומה?

א. הציץ מרצה על דם או על קומץ שנטמא והקריבו. הקרבן כשר והשירים נאכלים (רש"י). ודוקא בקרבן ישראל ולא בעכו"ם. (לרצון ל'הם).

מן התורה מרצה בין בשוגג בין במזיד, אבל חכמים קנסוהו במזיד [שהבשר אסור באכילה משום שהזיד, אבל הבעלים נתכפרו. כך מסקנת הסוגיא ביבמות]. ונחלקו אמוראים האם הכוונה שנטמא במזיד, ואפילו נזרק בשוגג, אבל נטמא בשוגג לא קנסו אפילו זרק במזיד (רב שילא), או קנסו כשזרק במזיד, בין שנטמא בשוגג בין במזיד (רבינא).

לדברי רב חסדא, רבי אליעזר חולק וסובר שלא קנסו במזיד ובכל אופן הציץ מרצה. הלכה שקנסו כשזרק במזיד, כדברי רבינא.

בקרבן ציבור לעולם הורצה (אם טומאה דחוייה בציבור – על ידי ריצוי ציץ. ואם הותרה – אין צריך ריצוי ציץ. כמבואר ביומא ז).

כמו כן הציץ מרצה על שאר העולין למזבח (לכל מתנת קדשיהם). [וישנה דעה החולקת בפסחים עז. עפ"י תוס']. ונחלקו תנאים האם הציץ מרצה על אכילות, כגון בשר שננטמא.

מדברי הרמב"ם (ביאת מקדש ה,ז) נראה שנקט שאין הציץ מרצה על אכילות (עתש"ב ח"ג לו. דף ה ע"ד; ובה תודה). ויש משוים דעתו עם התוס' והר"ח (בפסחים עח) שמדאורייתא הציץ מרצה על אכילות.